

Bir şərəfli tarixin min anı

Hər bir xalqın yaddaşında tarixlə müasirlik arasında görünməz körpü salan anlar var. Dünyanın səs-küyü içində kiminsə kadra köçürdüyü bir foto bəzən hansısa hadisə haqqında məlumat verir. Əsl sənətkarın çəkdiyi kadr işə həm də bir tarix olur. Məhz buna görə də fotoqraf yalnız şəkilçəkən deyil, həm zamanın şahidi, həm də cəmiyyətin yaddaşını yazan salnaməçidir.

Biz bu yazıda məhz belə bir sənətkarın - çəkdiyi hər kadrı gerçəkliyi göstərməyi bacaran tanınmış bir fotoqrafın həyat və yaradıcılıq yoluna nəzər salacağıq. Onun kamerası təkcə anları dondurmayıb, həm də zamanın ritmini, insan talelərini, torpağın nəfəsini və həyatın ahəngini yaddaşımıza hopdurub. Zaman tarixin anlarını unutsa da, fotoqrafın çəkdiyi kadrlar əbədi qalır.

Rafiq Bağırovun aparatı illərin səsinin, günlərin nəfəsinin şahidi olub. Rafiq müəllim gördüklərini sadəcə lentə köçürməyib, öz ruhuna hopdurub, zamanın yaddaşına yazıb. Ulu Öndər Heydər Əliyevlə birgə keçdiyi yol, iştirakçısı olduğu hər görüş, hər səfər, hər baxış bu gün artıq tarixi salnamədir. Biz o şəkillərə baxanda təkcə bir anı yox, bütöv bir dövrü, talelərin acısını, insanların ümidini, Vətənin keçdiyi çətin, keşməkeşli yolu yenidən yaşayırıq. Rafiq Bağırovun kadrlarında gizlənən ən böyük sirr onun gözün görmədiyini hiss etməsi, hiss etdiyini isə əbədləşdirməyi bacarmasıdır. Buna görədir ki, onun fotoları sadəcə şəkil deyil - yaddaşın özü, tariximizin nəfəsidir. Çəkdiyi hər bir foto sanki dil açıb dövrün tarixini danışır.

R.Bağırov Ulu Öndərlə işlədiyi illəri ömrünün ən yaddaqalan dövrü hesab edir. Həmin illər çəkdiyi kadrlar bizi o ağır və şərəfli günlərə qaytarır. Heydər Əliyevin hansı yolları keçdiyini, xalqına necə qayğı göstərdiyini, qaçqınların yoxsul daxmalarına gedib onların həyat şəraiti ilə şəxsən tanış olduğunu, daha sonra bu şəraiti yaxşılaşdırmaq üçün gecə-gündüz çalışdığını həmin kadrlara baxdıqca aydın hiss etmək olur. Bu fotolar həm də bizi həmin dövrün çətinliklərinin, faciələrinin canlı şahidinə çevirir. Onlara baxanda bir daha dördü də, nisgili də, ümidi də, inamı da görmək olur. Fotodakı balaca oğlan uşağının heyvətli baxışlarında fərəh, ümid, işıq aydıncı görünür. Qadının baxışlarında isə məşəqqətin izləri açıq-aşkar sezilir. Ulu Öndərin onların komasına gəlişi bu insanların gözündə bir ümid işığı yandırır, inam yaradır, bu inamla da Böyük qayıdışa cığır açılır. Zaman keçəcək, bu inam bir işığa, o işığa bir yumruğa çevriləcək. Xalq bu yumruğun ətrafında birləşərək qaranlıq aydınlaşdıracaq, işğala son qoyacaq.

Ulu Öndərin yaratdığı möhtəşəm tarixin canlı şahidi Rafiq Bağırov deyir ki, çox xoşbəxtədir ki, Heydər Əliyev kimi də bir şəxsiyyətlə işləyib: "Fotoqrafıq dərşini elə öndən almışam. Həqiqətən, Ulu Öndər hər sahənin mükəmməl bilicisi idi. O elə bir şəxsiyyət idi ki, rəssama rəssamlıq, memara memarlıq dərşisi keçə bilərdi. Ulu Öndərin Azərbaycan teatrına, incəsənətinə xüsusi diqqət verdiyi məlumdur. Dəfələrlə şahidi olmuşam ki, tamaşalardan, konsertlərdən sonra səhnəyə qalxaraq incəsənət xadimləri ilə söhbət zamanı elə təhlil aparardı ki, peşəkar sənətsünaslar, böyük sənət adamları belə təəccüblənirdilər. Heydər Əliyevin qaçqın düşərgələrindəki görüşlərdə keçirdiyi hissələrin, çəkdiyi ürək ağrıların, yaşadığı əzabların şahidi olmuşam. Çalışmışam ki, onları kadrlara köçürüm. Xoşbəxtəm ki, bunlara az da olsa nail olmuşam. Heydər Əliyev yalnız qaçqınlarla görüşdüyü

məqamda yox, onlardan ayrılandan sonra da gördüklərinin təsirindən çıxma bilmirdi, onlarla yaşayırdı. Gecəsini gündüzünə qatıb köçkünlərimizin həyat şəraitini yaxşılaşdırmağa çalışırdı. Bəzən elə olurdu ki, gecəni səhərə qədər işdə keçirərdi".

Hiss olunur ki, Ulu Öndərin qaçqın düşərgələrində keçirdiyi hər görüş Rafiq Bağırovun yaddaşına ağır kimi həkk olunub. Bəlkə buna görə arzularından biri də odur ki, işğaldan azad olunan ərazilərdə çəkdiyi fotolardan ibarət sərgi təşkil edilsin. Bu fotolar insanlara keçmiş, yaşanmış həqiqətləri xatırlatsın.

R.Bağırovun ömür-gün yoldaşı, rəssam Nigar Bağırova ilə söhbət edirik:

- Rafiqin fotolarında qəhrəman heç vaxt tək olmur - o hər bir insanın baxışında, hər bir uşağın təbəssümündə, hər bir

qocanın iztirabında bütöv bir dövrün ruhunu yaradır. Mən bir rəssam və fotoqraf kimi deyə bilərəm ki, Rafiq çox yüksək səviyyədə öz işini görən insanlardandır. O, sadəcə foto çəkməklə kifayətlənmir, çəkdiyinə kompozisiya verməyi də bacarır. Belə bir deyim var: "Ovu bərəsində vurmağı", yəni lazım olan anı "ovlamağı" bacaran, işinin mahir ustasıdır. Sizə bir həqiqəti deyim. Rəssam üçün Ulu Öndərin portretini yaratmaq olduqca çətin işdir. Rəssam çəkdiyi əsərdə qəhrəmanın daxili aləmini, hissini, duyğusunu canlandırma bilmir, o əsər zahiri cəhətdən nə qədər yaxşı olsa da, tamaşaçını duyğulandırmayacaq, yaddaşlarda qalmayacaq. Xoşbəxtəm ki, mən bunu bacarmışam. Özü də Rafiqin sayəsində. Onun çəkdiyi fotolarla

baxıb lazım olan ən incə məqamları tutmağa çalışmışam.

Gözümün önündə bir foto var. Foto-da anasının qucağında kiçik bir qızıcağın Ulu Öndərə tuşlanan ümid dolu məsum gözləri görünür. İndi həmin uşaq 28 yaşlı xanımdır. Bu günlər Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinin Rafiq Bağırovun çəkdiyi şəkillərdən ibarət təşkil etdiyi sərgidə onunla - Səma Məmmədova ilə həmsöhbət olduq: "Valideynlərim Cəbrayılın Böyük Mərcanlı kəndindəndir. 1997-ci ildə 4 sayılı çadır şəhərciyində anadan olmuşam. 1998-ci ildə Heydər Əliyev məcburi köçkünlərlə görüşə gələrkən bizim evimizdə də oldu. O zaman bir yaşım vardı. Ulu Öndər və daha sonra Prezident İlham Əli-

yev biz köçkünlərə daim qayğı ilə yanaşıb. Anam deyir ki, biz Böyük Mərcanlıdan çıxanda nəinki doğma yurduzsa qayıdacağımıza, hətta yaşayacağımıza, sabaha sağ çıxacağımıza ümidimiz yox idi! Çox şükür ki, o məşəqqətli günləri adlayıb belə xoşbəxt həyatda yaşamaq bizlərə nəsib oldu. Torpaqlarımız abadlaşır. Hər gün qaçqınlar doğma yurdlarına dönr. Vətənimiz sülhün, əmin-amanlığın ünvanıdır. Rafiq müəllimin çəkdiyi həmin fotolar bizə yaxın keçmişimizin özəbli tarixini danışır. Danışır ki, həmin tarixi heç zaman unutmayaq.

"Azərbaycan" qəzetinin baş redaktoru, Əməkdar jurnalist Bəxtiyar Sadiqov da həmin sərgidə idi. Rafiq Bağırovu çoxdan tanıyırdı. Dostdurlar. Deyir ki, Rafiq Bağırov hər adama qismət olmayan şərəfli bir ömür yolu keçib:

- Bu bir həqiqətdir ki, işinin, peşəsinin ustası olmayan adam Ulu Öndərlə işləyə bilməz. Amma hər peşəkar da tarixi Rafiq kimi fotolarda yaşada bilməz. Bunu yalnız Rafiq kimi işinə həssas yaşayan insanlar bacara bilər. Lakin deyim ki, fotoqraf kimi onun bir "faciəsi" var. Rafiq indiyə kimi bir milyondan çox kadr çəkib. Onun Ulu Öndərlə bağlı çəkdiyi fotoları istər ölkə daxilində, istərsə də xaricdə dərc etməyən

qəzet, sayt yoxdur. Heydər Əliyev haqqında yazılan bütün kitablarda, keçirilən sərgilərdə, idarə və təşkilatlarda yaradılan guşələrdə, muzeylərdə, Rafiqin çəkdiyi fotolardan istifadə edilir. Amma bir dəfə də olsun bu fotoların altında onun imzası yazılmayıb. Dərc edilən fotolarına görə müəllif olaraq qonorar almayıb. Buna baxmayaraq, müəllifi olduğu fotolarla qürur duyur. Bu o deməkdir ki, onu şöhrətdən çox işi düşündürüb. Əməli, fəaliyyəti ilə nümunə göstərib.

Rafiq Bağırovun çəkdiyələri təkcə foto deyil - tarixdir, yaddaşdır, salnamədir. Onlar olmasaydı, bəlkə də o illərin ağrısı da, ümidi də bu qəder bizə yaxın olmazdı. Rafiqin obyektivli zamanın küliyindən qorunan yaddaş sandığıdır. Bu gün o fotolara baxdıqca anlayırıq ki, xalqın böyük yolu həm də böyük yaddaşdan keçir. Bu yaddaş bizə bəxş edənlər, əbədləşdirib lentə həkk edənlər sözün əsl mənasında tarix yazan insanlardır. Və elə buna görə də Rafiq Bağırovun adı təkcə bir fotoqraf kimi yox, həm də bir şərəfli tarixin salnaməçisi kimi tarixdə yaşayacaq.

*Elşən QƏNİYEV,
İlham BABAYEV (foto),
"Azərbaycan"*